

VIII. INSTRUCTIO REGIA DATA THELONEATORIBUS, QUOMODO THELONEA EXIGERE DEBEANT^a

Sigismundus Dei gratia etc. Manifestum facimus universis, quia quamvis iam pridem cameras in regno nostro constituerimus, per quas mercatores merces suas ex regno nostro ducere debeant, idque litteris nostris et publicis proclamationibus ad universorum notitiam deduxerimus, ac theloneatores in eisdem cameris statuerimus, instructionemque illis dederimus, secundum quam thelonea nostra exigere debeant¹; Quia tamen hi ipsi theloneatores nostri, non plene mentem et instructionem nostram perpendentes, aliter thelonea ipsa exigant, quam erat in publicis conventibus regni nostri decretum, aequum censuimus dare illis aliam plenioram instructionem, quae in nullo a publicis generalium conventuum decretis discreparet.

[1]. Imprimis igitur quilibet theloneatorum, facta ubique solenni proclamatione iuxta continentiam litterarum universalium, iam pridem datarum², ne aliquis audeat extra locum camerarum declinare in vias obliquas et praeterire sub amissione rerum et mercium suarum, quilibet in loco sibi assignato theloneum novum a bobus, a pecudibus, ab equis, quocunque seu in quamcunque partem pellendis, item a cutibus, a cera, a vasis mellis e quorumlibet piscium, a *czyrwiec*, iuxta constitutionem factam³ exiget et percipiet, nemini aliquid indulgendo, in quo cuiuslibet ipsorum theloneatorum fides et conscientia onerata sit, et quilibet eorum poenae arbitrii nostri subiaceat.

[2]. Item theloneatorum nostrorum praefatorum quilibet habeat potestatem cum auxilio vel sine auxilio tam officialium, quam civitatumstrarum, omnes mercatores mercantiasque sine ullo discrimine et differentia, cameras viis obliquis praetereuntes et theloneum fraudantes, recipere arestareque et sub bono testimonio seu capitanei, seu proconsulis et consulum, omnia ad nostram informationem integre conservare, praeter equos et boves, quos sub testimonio vendere poterint, ne in servandis expensa crescat.

[3]. Item si quis talis in quocunque loco per nostros theloneatores eorumque vicesgerentes compertus fuerit, qui a certa parte vel quota mercantiarum seu boum et pecudum solverit theloneum, alia parte non patefacta, omnia, a quibus solutum est, libere dimittent; sed quicquid comperient et eorum quilibet comperiet, a quo solutum non est, pro infuscatione recipiet. Et simili modo, si quem comperient, qui sub sua vel suae civitatis emunitate res aliquas transvexerit, talem cum rebus detineant et ad nostram informationem conservent.

[4]. Item theloneatores ipsi et eorum vicesgerentes habebunt signeta invicem sibi cognita, quibus mercatores de satisfactione thelonei in loco quietabunt. Et tamen quilibet quietantiam manu propria scribet, specificando personam solventem et quantitatem mercium, et qualitatem, a quibus solutum fuerit, specificando etiam diem et mensem cum anno, et ita registro suo inscribet.

[5]. Item theloneatores praefati habebunt inter se intelligentiam de intermediis viis inter eorum cameras existentibus, per quas theloneum fraudari possit, quomodo communi intelligentia custodiendae sint; et unus alium tenetur praemonere, ubi aliquid damnosum futurum nobis consideraret.

[6]. Item alter ab alterius camera per pactiones mercatores non abducat quoscunque; liceat cuilibet ire per cameram, quamcunque voluerit.

[7]. Item alter alterius quietantiis^b, iisdem tamen non suspectis, credat.

^a Taki tytuł w MK₂ (t. 33, s. 587). O. Balzer (CIP, t. III, nr 227, s. 556) zatytułował ten akt: Instructio de modo ac ratione thelonei novi exigendi.

^b W rękopisie: quittantiam.

¹ Por. wyżej konstytucje sejmu piotrkowskiego 1512 r., Tariffa thelonei novi et antiqui, nr IV.

² Por. Instructio de modo ac ratione thelonei novi exigendi z 24 lutego 1513 r., CIP, t. III, nr 132, s. 266-268, a także: Mandatum ad officiales castrorum et civitatum regni de iuris processu contra fraudatores thelonei antiqui et novi observando, z 22 lipca 1518, ibidem, nr 203, s. 373-374.

³ Por. wyżej konstytucje sejmu piotrkowskiego 1512 r., Tariffa thelonei novi et antiqui, nr IV, oraz Instructio de modo ac ratione thelonei novi exigendi, z 24 lutego 1513, CIP, t. III, nr 132, s. 266-268.

[8]. Item quotiens evenerit necessitas, ut aliqua via ex quacunque causa, sive quia nundinae essent extra regnum in aliquo loco celebrandae, fortius et attentius custodienda esset, alter alterum, et praecipue proximior proximior, si opus est, officii sibi adhibitis auxiliis, adiuvet sine ulla renitentia.

[9]. Item quilibet teneatur pecuniam, quamcunque colligeret, in manus Posnaniensis theloneatoris reponere, quotiescunque collectam habuerit, et ab eodem theloneatore Posnaniensi quietantiam recipiet, et reciprocè sibi suam det, ut quantitas datae pecuniae ad eum per eumque perceptae ad planum in ratione videatur.

[10]. Item quilibet theloneatorum vetus theloneum simul cum novo exigit. sed tamen in quietantiis ac in regestris liquida specificatio fiat tam novi, quam vetusti.

[11]. Item nullius litterae, neque intranei, neque extranei, valeant, praeter nostras pro indulgendo cuipiam theloneo.

[12]. Item theloneum novum, sicut sequitur, exigendum: solvet quilibet ab unoquoque lapide cerae quatuor grossos; item a lapide *czewiec* florenum medium, hoc est grossos quindecim; item a quolibet bove grossos triginta; item a qualibet vacca vel iuvenca grossos quindecim; item a singulo vase minore, quod *śledziówka* dicitur, mellis crudi, piscium, allecum^c, anguillarum, salitarum carniū, grossos sex, a maiore vero vase Ruthenico grossos duodecim; item a singulo equo et equa grossos quindecim; item a centum cutibus boum qualiumcunque, et similiter centum cutibus, quae vulgo *jufty* dicuntur, florenos quinque; item a centum minoribus cutibus, ut vitulorum, hircorum, arietum, mutonum, *lantfale*, per decem grossos; a centum cutibus, quae *zmosze*^d vocantur, per unum grossum, quum extra regnum ducuntur; item a minoribus cutibus Ruthenicalibus seu Lithuanicis a quolibet *tacher* duos grossos cum medio.

[13]. Quia autem nobilitas regni nostri libera est a solvendis theloneis de rebus suis domesticis et laborum suorum, si qui ex eadem nobilitate boves suos proprios extra regnum pellere et liberi esse a solvendo theloneo voluerint, iurabunt per se aut factores suos, qui cum eisdem bobus fuerint, quod hi ipsi boves sint ipsorum proprii ac in ipsorum praediis servati, educati et pabulati; et quicumque hoc modo iuramentum praestiterint, libere mitti debent absque solutione thelonei. In hoc tamen theloneatores nostri praefati erunt cauti et solertes, ut considerent facultates uniuscuiusque nobilis, boves extra regnum pellentis, et suos ac domi suae educatos aut modo praemisso a triennio servatos et alios asseverantis, et quot boves talis verisimiliter in bonis et praediis suis servare, pabulare et alere posset; et quod uno anno is ipse nobilis, certum numerum boum extra regnum pellens, sequenti anno id facere non potest nec praevallet; et secundum id hi ipsi theloneatores nostri scient, quos ad eiusmodi iuramentum admittere, et a quibus theloneum exigere debeant. Id, quod illorum sagacitati et industriae committimus.

[14]. Ceterum quia prorogatio solutionis thelonei solet et nobis, et mercatoribus nostris in regno nostro negotiantibus non parvum detrimentum afferre, volumus, ut theloneatores nostri praedicti non expectent solutionem thelonei nostri longius, quam de unis nundinis ad alias nundinas. Haec et omnia supradicta pro fide sua et gratia nostra facturi.

Datum Thorunii, feria quinta proxima ante sanctorum Trium Regum anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo [5 I 1520], regni nostri tredecimo. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.

IX. LITTERAE RESTIUM

A. Litterae universales ad nobilitatem, ut ad expeditionem bellicam contra Magistrum Prussiae quamprimum conveniant^a.

Sigismundus etc.^b Universis et singulis dignitariis et officialibus ac nobilibus ceterisque

^c *W rękopisie*: allecium.

^d *W rękopisie*: smosche (*idzie zapewne o zamsz*).

^a *Wici poniższe oparte są na trzech rękopisach: tekst z MK₂A, t. 33, s. 697, pod tytułem jak w nagłówku; tekst z MK₂B, t. 33, s. 698-699 pod tytułem Aliae similes; tekst z MK₂C, t. 33, s. 699-700, pod tytułem Similes aliae.*

^b *Skrótu*: etc. brak w MK₂B i MK₂C.